

MORTEN GOLLER mfl.

Anskaffelsesrett

i et nøtteskall

2. UTGAVE

GYLDENDAL
JURIDISK

MORTEN GOLLER
KINE BJELKE CHRISTOPHERSEN
ODA HELLENES EKRE
ALF AMUND GULSVIK
KAROLINE KREYBERG
KINE ØSTBYE NESLEIN
KASPAR NYGAARD THOMMESSEN
LINE CAMILLA WERNER

ANSKAFFELSESRETT

I ET NØTTESKALL

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2017

2. utgave, 1. opplag 2017

ISBN 978-82-05-50472-1

Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen

Sats: HAVE A BOOK

Brødtekst: Minion Pro 10/14,5 pkt

Alle henvendelser om boken kan rettes til

Gyldendal Juridisk

Postboks 6730 St. Olavs plass

0130 Oslo

www.gyldendal.no/juridisk

juridisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forord

Boken gir en overordnet, men fortettet og presis fremstilling av regelverket for offentlige anskaffelser. Målgruppen er både dem som vil skaffe seg en oversikt over regelverket, og dem som søker svar på praktiske spørsmål som oppstår ved gjennomføringen av anskaffelser. Selv om fremstillingen er ment å gi en mer overordnet oversikt, har vi derfor valgt å gå noe mer i dybden på enkelte problemstillinger som i praksis skaper særlige utfordringer, så som kravene som gjelder til konkurransegrunnlag (og da særlig til tildelingskriteriene) samt avvisningsreglene. Av samme grunn har vi i ganske stor grad inntatt henvisninger til relevante rettskilder. Det har vært et klart siktemål at fremstillingen skal være anvendelig både for oppdragsgivere og tilbydere.

I kapittel 1 behandles regelverkets betydning og formål samt rettsgrunnlag og rettskilder før vi i kapittel 2 behandler anskaffelsesreglenes virkeområde. I kapittel 3 omtaler vi deretter anskaffelsesrettens svært viktige grunnleggende prinsipper. De detaljerte reglene i anskaffelsesforskriften er gitt for å sikre at oppdragsgiver opptrer i samsvar med disse grunnleggende prinsippene for derved å realisere regelverkets formål. Betydningen av å forstå de grunnleggende prinsipper kan derfor knapt understrekes sterkt nok.

6 FORORD

Fremstillingen er fra og med kapittel 4 strukturert etter gangen i en anskaffelsesprosess og følger dermed også i stor grad anskaffelsesforskriftens oppbygging.

Boken ble opprinnelig skrevet sommeren og høsten 2013. Etter at de nye anskaffelsesreglene ble vedtatt, var det behov for en fullstendig gjennomgang og revisjon av teksten, dette ble gjort høsten/vinteren 2016. Fremstillingen er à jour per årsskiftet 2016/2017 og omhandler dermed nå de nye anskaffelsesreglene, som trådte i kraft 1. januar 2017.

Oslo, 2. januar 2017

Morten Goller

Innhold

KAPITTEL 1 INNLEDNING	15
1.1 Innledning	15
1.1.1 Regelverkets betydning og formål	15
1.2 Rettsgrunnlag og rettskilder	18
1.3 Forsyningsforskriften og forsvarsanskaffelser	19
1.4 Regelrevisjon i EU og nasjonalt.	20
 KAPITTEL 2 REGLENES VIRKEOMRÅDE	21
2.1 Pliktsubjekter.	21
2.1.1 Statlige, kommunale og fylkeskommunale myndigheter	21
2.1.2 Offentligrettslige organer	21
2.1.2.1 Innledning	21
2.1.2.2 Tjener allmennhetens behov og ikke er av industriell eller forretningsmessig karakter	22
2.1.2.3 Selvstendig rettssubjekt	25
2.1.2.4 Har tilknytning til det offentlige	25
2.1.3 Innkjøpssentraler	27
2.2 Omfattede kontrakter	28
2.3 Sentrale unntak	30
2.3.1 Innledning	30
2.3.2 Fast eiendom	30

8 INNHOLD

2.3.3 Enerettsunntaket.....	33
2.3.4 Egenregi og samarbeid i offentlig sektor	34
2.3.4.1 Generelt om egenregiunntaket.....	34
2.3.4.2 Kontrollkriteriet	36
2.3.4.3 Omsetningskriteriet	39
2.3.4.4 Samarbeidsavtaler.....	41
2.4 Terskelverdier	44
 KAPITTEL 3 GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER	 47
3.1 Innledning	47
3.2 Nærmere om prinsippene.....	49
3.2.1 Innledning.....	49
3.2.2 Likebehandling.....	50
3.2.3 Forutberegnelighet	51
3.2.4 Etterprøvbarehet.....	54
 KAPITTEL 4 REGELVERKETS BETYDNING FØR KUNNGJØRING	 55
4.1 Innledning	55
4.2 Adgangen til å foreta dialog med leverandører før konkurransen	56
4.2.1 Innledning.....	56
4.2.2 Vilkårene i bestemmelsen	57
4.2.3 Vilkåret om konkurransevidende effekt eller brudd på likebehandlingsprinsippet	63
4.2.4 Spørsmål om anskaffelsen er påvirket	63
4.2.5 Tidsmessig fordel.....	64
4.2.6 Informasjonsfordel	65
4.3 Nærmere om gjennomføringen av teknisk markedsdialog.....	66
4.4 Oppdragsgivers plikt til utjevnende tiltak.....	68
4.5 Plikt til avvisning eller avlysning	70
 KAPITTEL 5 LOVLIGE KONKURRANSEFORMER OG KONTRAKTSFORMER	 73
5.1 Hvilke konkurranseformer kan benyttes?.....	73
5.1.1 Oversikt.....	73
5.1.2 Anbudskonkurranser	75
5.1.2.1 Åpen og begrenset anbudskonkurranse ..	75

5.1.2.2	Avklaringsadgangen	76
5.1.3	Åpen og begrenset tilbudskonkurranse	79
5.1.4	Konkurranse med forhandling	84
5.1.4.1	Fra strengt unntaksregime til mer alminnelig forhandlingsadgang	84
5.1.4.2	Krav om «reelle forhandlinger»?	87
5.1.5	Konkurransepreget dialog	89
5.1.5.1	Innledning	89
5.1.5.2	Rammene for dialogen og forhandlinger etter endelig tilbud	90
5.1.6	Plan- og designkonkurranser	93
5.1.7	Direkteanskaffelser	97
5.2	Rammeavtaler og kontrakter	98
5.2.1	Innledning	98
5.2.2	Rammeavtale med én leverandør	102
5.2.3	Parallelle rammeavtaler	103
5.2.4	Nærmere om kravene til forutberegnelighet og gjennomsiktighet	105
5.2.5	Nærmere om kravet til konkurranse	105
5.2.6	Nærmere om varighet av rammeavtaler og alminnelige kontrakter	109
KAPITTEL 6	KUNNGJØRING OG KONKURRANSEGRUNNLAG	113
6.1	Kunngjøringsreglene	113
6.1.1	Kunngjøring av konkurranse	113
6.1.2	Veiledende kunngjøring	115
6.1.3	Intensjonskunngjøring	116
6.2	Forskriftens minimumsfrister	116
6.3	Krav til konkurransegrunnlag	118
6.3.1	Innledning	118
6.3.2	Forskriftens krav til konkurransegrunnlag	119
6.3.3	Kravet til klarhet	120
6.3.4	Endring av konkurransegrunnlaget	123
6.4	Krav til tilbudet	126
6.4.1	Tilbudsfristen og krav til utforming	126
6.4.2	Alternative tilbud	128
6.5	Kvalifikasjonskrav	130
6.5.1	Lovlige krav	130

10 INNHOLD

6.5.2	Det europeiske egenerklæringsskjemaet	132
6.5.3	Forholdet til dokumentasjonskrav	134
6.5.4	Særlig om adgangen til å støtte seg på andre virksomheter	138
6.5.5	Særlig om små og mellomstore bedrifter samt nystiftede selskaper	141
6.6	Utvelgelseskriterier	144
6.6.1	Generelt	144
6.6.2	Reduksjon av antall tilbud eller løsninger	146
6.7	Kravspesifikasjon	147
6.7.1	Innledning	147
6.7.2	Nærmere om ulike typer kravspesifikasjoner ..	148
6.7.3	Forskriftens regler om kravspesifikasjoner	149
6.7.4	Forbudet mot å vise til bestemte varemerker mv.	154
6.7.4.1	Hovedregel	154
6.7.4.2	Unntak	154
6.7.4.2.1	Nødvendig ut fra anskaffelsens formål	155
6.7.4.2.2	Ikke mulig å beskrive tilstrekkelig presist og forståelig på annen måte	157
6.7.5	Virkningen av at kravspesifikasjonen er i strid med regelverket	159
6.8	Tildelingskriterier	159
6.8.1	Lovlige tildelingskriterier	159
6.8.2	Underkriterier	164
6.8.3	Vekting og prioritering av tildelingskriterier ...	165
6.8.3.1	Innledning	165
6.8.3.2	FOA del II, plikt til prioritering	165
6.8.3.3	FOA del III, hovedregel vekting	166
6.8.3.4	Vekting av underkriterier	169
6.8.4	Særlig om sammenblanding av kvalifikasjonskrav og tildelingskriterier	171
6.8.4.1	Innledning	171
6.8.4.2	Anskaffelsesdirektivenes system	171
6.8.4.2.1	Innledning	171
6.8.4.2.2	Lianakis	172
6.8.4.2.3	Etterfølgende praksis	175

6.8.4.3	Praktisk gjennomføring av tjenesteanskaffelser	177
6.8.5	Virkningen av ulovlige tildelingskriterier	179
6.9	Kontraktsgjennomføringskrav	180
KAPITTEL 7	AVVISNINGSREGLENE	183
7.1	Innledning	183
7.2	Avvisning på grunn av formalfeil	185
7.3	Avvisning på grunn av forhold ved tilbyder	186
7.3.1	Manglende oppfyllelse av kvalifikasjonskrav – bokstav a.	186
7.3.2	Avvisningsplikt etter FOA § 9-5 (1) bokstav b–c og § 24-2 (1) bokstav b–d	188
7.3.2.1	Manglende betaling av skatter og avgifter	188
7.3.2.2	Inhabilitet, jf. § 7-5	189
7.3.2.3	Leverandøren har oppnådd en urimelig konkurransefordel jf. § 12-2	190
7.3.3	Avvisningsplikt etter FOA §§ 9-5 (2) og 24-2 (2)	191
7.3.4	Fakultativ avvisning på grunn av tilbyders forhold	192
7.3.5	Øvrige regler knyttet til avvisning på grunn av forhold ved leverandøren	195
7.3.5.1	Innledning	195
7.3.5.2	Identifikasjon	196
7.3.5.3	Utskiftning av underleverandører	197
7.3.5.4	Tiltak for å unngå avvisning og avvisningsperiode	198
7.3.5.5	Dokumentasjon	199
7.4	Avvisning på grunn av forhold ved tilbudet	200
7.4.1	Innledning	200
7.4.2	Tolkning av tilbud	200
7.4.2.1	Innledning	200
7.4.2.2	Særlige tolkningsregler ved tolkning av tilbud	203
7.4.3	Avvisning på grunn av ikke bindende tilbud ...	206
7.4.4	Vesentlige avvik fra anskaffelsesdokumentene	207

12 INNHOLD

7.4.4.1	Når inneholder et tilbud et avvik?	207
7.4.4.2	Når er avviket vesentlig?	208
7.4.4.3	Relativ bedømmelsestil	213
7.4.5	Avvisning av unormalt lave tilbud.	216
7.4.6	Fakultativ avvisning på grunn av forhold ved tilbudet	218
7.5	Ettersending og avklaring av opplysninger og dokumentasjon	219
7.5.1	Innledning.	219
7.5.2	Ettersending og avklaring knyttet til oppfyllelsen av kvalifikasjonskravene	220
7.5.3	Ettersending og avklaring knyttet til selve tilbudet	221
7.6	Fremgangsmåte ved avvisning og begrunnelsesplikt. .	226
KAPITTEL 8 AVSLUTNING AV KONKURRANSEN.		230
8.1	Innledning	230
8.2	Avlysning av konkurransen og totalforkastelse av innkomne tilbud	231
8.2.1	Oppdragsgivers avlysningsrett.	231
8.2.2	Oppdragsgivers avlysningsplikt	236
8.2.2.1	Innledning	236
8.2.2.2	Vilkårene for avlysningsplikt	236
8.2.3	Meddelelse om og begrunnelse for avlysning. .	241
8.3	Tildeling	242
8.3.1	Evaluerings	242
8.3.1.1	Begrensninger i oppdragsgivers skjønnsfrihet ved evalueringen	242
8.3.1.2	Evaluerings av underkriterier	245
8.3.1.3	Evaluerings i klageomgangen	246
8.3.2	Meddelelse og karenstid	246
8.3.3	Krav til begrunnelse	248
8.4	Innsyn	251
KAPITTEL 9 LÆREN OM VESENTLIGE ENDRINGER		256
9.1	Innledning	256
9.2	Kjernen i læren om vesentlige endringer	257
9.2.1	Kodifisering av EU-domstolens praksis	257

9.2.2	Utviklingen i praksis etter pressetext	260
9.3	Typetilfeller av endringer i inngåtte kontrakter	262
9.3.1	Generelt om endring av kontraktsvilkår	262
9.3.2	Forlengelse av kontraktsperioden	264
9.3.3	Særlig om prisendringer	265
9.3.4	Endring av kontraktspart	268
9.3.4.1	Bytte av hovedleverandør	268
9.3.4.2	Bytte av underleverandør	270
9.3.5	Endringer i kontraktens omfang og nye ytelser inn under avtalen	272
9.3.6	Opsjoner	274
9.3.7	Misligholdssituasjoner	274
9.4	Konsekvenser der det foreligger en vesentlig endring	276
9.5	Andre bestemmelser om vesentlige endringer	277
KAPITTEL 10	HÅNDHEVELSE	278
10.1	Innledning	278
10.2	De forskjellige klageorganenes kompetanse	279
10.3	Prøvingsintensitet, oppdragsgiverens skjønnsfrihet	283
10.4	Vilkårene for midlertidig forføyning	284
10.4.1	Suspensjon	284
10.4.2	Midlertidig forføyning	286
10.5	Vilkårene for erstatning	287
10.5.1	Innledning	287
10.5.2	Spesielt om positiv kontraktsinteresse	288
10.6	Sanksjoner mot ulovlige direkte anskaffelser mv.	291
10.6.1	Innledning	291
10.6.2	Kort om ulovlige direkte anskaffelser	293
10.6.3	Overtredelsesgebyr ilagt av KOFA	295
10.6.4	Sanksjonene som kan ilegges av retten – omfattede situasjoner	296
10.6.5	Nærmere om sanksjonene som kan ilegges av retten	299
10.6.5.1	Uten virkning	299
10.6.5.2	Avkortning og gebyr	300
10.6.6	Unntak fra krav om sanksjoner	302
10.6.7	Håndhevelse	304
10.6.8	Forholdet til medkontrahenten	306

14 INNHOLD

10.7 Klage- og søksmålsfrister	308
10.8 Overgangsregler.	310
FORFATTERPRESENTASJON	311
LITTERATUR	313
LOVER OG FORSKRIFTER	315
DOMMER OG NEMNSAVGJØRELSE	319
STIKKORD	326

Innledning

1.1 Innledning

1.1.1 Regelverkets betydning og formål

Offentlig sektor kjøper inn varer og tjenester for nesten 500 milliarder årlig. Regelverket for offentlige anskaffelser skal sikre at disse midlene utnyttes best mulig gjennom kostnadseffektive og samfunnstjenlige innkjøp, og at offentlige sektor gjennom sine innkjøp bidrar til å utvikle et konkurransedyktig næringsliv.

Selv om anskaffelsesretten fortsatt oppleves som et relativt nytt fagfelt i norsk rett, har vi en lang tradisjon for å regulere slike innkjøp. De første forskriftene ble gitt allerede i 1899. Formålet var den gang et ønske om å sikre konkurranse, men slik at man samtidig skulle føre en proteksjonistisk linje overfor utenlandske leverandører. Utover på 1900-tallet ble det gjort noen mindre endringer i regelverket, men det var først i etterkrigstiden at behovet for en større revisjon presset seg frem. Det ble derfor nedsett et utvalg i 1967, og arbeidet resulterte i Regelverk for Statens anskaffelsesvirksomhet mv. (REFSA), vedtatt 16. desember 1978. Dette var interne retningslinjer som påla forvaltningen forpliktelser med hensyn til hvordan anskaffelsene skulle foregå, men

som hovedregel ikke hadde ekstern virkning og ikke ga private leverandører noen rettslige krav. Samtidig som denne utviklingen pågikk i Norge, skjedde det et omfattende arbeid i EU med utvikling av overnasjonale innkjøpsregler. Allerede i 1971 ble således det første direktivet med regler om offentlige bygge- og anleggskontrakter vedtatt. I 1977 kom det første direktivet om offentlige varekjøp, og i 1992 et direktiv om tjenestekjøp. Da EØS-avtalen ble utformet tidlig på 1990-tallet, forelå det således et omfattende og detaljert EU-regelverk om offentlige anskaffelser som ble inntatt i sin helhet i EØS.

De norske anskaffelsesreglene implementerer dermed EUs anskaffelsesdirektiver samt WTO-avtalen om offentlige innkjøp (GPA-avtalen). I tillegg inneholder regelverket en viss kodifisering av ulovfestet, nasjonal anbudsrett.

Reglene følger i dag av lov av 17. juni 2016 nr. 73 om offentlige anskaffelser (LOA) og den tilhørende forskrift av 12. august 2016 nr. 974 (FOA)¹. Anskaffelsesreglene gir detaljerte regler for gjennomføring av offentlige innkjøp, fra planleggingen til inngåelse av kontrakt. Anskaffelser skal foretas på bakgrunn av kunngjorte konkurranser, hvor alle elementer oppdragsgiver (den som foretar innkjøpet) vil vektlegge i prosessen skal gjøres kjent på forhånd. Oppdragsgiver står samtidig i prinsippet fritt mht. hva som skal anskaffes og hva som skal vektlegges ved avgjørelsen, dog begrenset av krav til likebehandling, ikke-diskriminering mv.

Det følger av LOA § 1 at formålet med anskaffelsesreglene er å «fremme effektiv bruk av samfunnets ressurser». Videre skal regelverket bidra til at det offentlige «opptrer med integritet, slik at allmennheten har tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte».

---

1 Anskaffelsesforskriften bygger på EU-direktivet om offentlige anskaffelser, direktiv 2014/24/EU.

Det uttalte formålet er således i stor grad rettet mot det offentliges og allmennhetens interesser, dvs. å begrense det offentliges kostnader samt å hindre korrupsjon og kameraderi. Tar man hensyn til de bakenforliggende EU-direktivene, er det samtidig klart at formålet videre er å sikre gjennomføringen av et indre marked i EØS-området, dvs. å sørge for fri flyt av varer og tjenester også på markedet for offentlige innkjøp. I en «grønnbok» fra EU-kommisjonen fra 1996 om offentlige anskaffelser ble det således understreket at formålene både er å åpne for reell konkurranse om offentlige kontrakter, fornuftig bruk av offentlige midler og å styrke konkurranseevnen².

Dette betyr at også hensynet til leverandørene, tilbyderne i en konkurranse og andre mulige interessenter er av betydning ved forståelsen av reglene. Som det fremgår, er det også et mål at anskaffelsesreglene skal bidra til markedsutvikling ved å fremme riktig konkurranse blant leverandørene og å gi leverandørene et grunnlag for å forbedre sin posisjon for fremtidige konkurranser, men dette har mindre betydning ved den praktiske anvendelsen av reglene.

Anskaffelsesreglene har således et relativt sammensatt formål, hvor forskjellige hensyn kan trekke i forskjellige retninger. Svært strenge tolkninger av reglene kan stride mot formålet om økt verdiskapning, mens en altfor stor skjønnsfrihet for oppdragsgiver og mangel på etterprøvbarhet vil stride mot leverandørenes beskyttelsesverdige interesser. Uansett er det viktig at rettsanvenderne hensyntar at anskaffelsesreglene gir anvisning på formaliserte flerpartsforhold. Dette er blant annet understreket i NOU 2010: 2 Håndhevelse av offentlige anskaffelser, kapittel 5.3, hvor det avslutningsvis heter:

---

2 Green Paper, Public procurement in the European Union: Exploring the way forward, Communication adopted by the Commission on the 27th November 1996.

«Når uenighet oppstår i anskaffelsessaker, blir det lett fokus på topartsforholdet mellom oppdragsgiver og klager/saksøker. Det er forståelig. Samtidig vil utvalget understreke at reglene må utformes og praktiseres på en måte som også tar hensyn til de andre berørte aktørene og de legitime interessene i saken.»

Dette er en viktig ledestjerne for tolkningen av regelverket; det er en rekke hensyn som skal ivaretas, og den valgte leverandøren har like stor rett til å få beskyttet sine interesser som de som eventuelt klager.

1.2 Rettsgrunnlag og rettskilder

Som nevnt i pkt. 1.1 over, har anskaffelsesreglene i stor grad et EØS-rettslig opphav, og de sentrale EU-kildene, særlig avgjørelser fra EU-domstolen, er derfor av stor betydning ved tolkningen av bestemmelsene. Flere sentrale prinsipper, så som læren om utvidet egenregi, kravet om karenperiode mv. er også utviklet gjennom denne rettspraksis og senere kodifisert i direktivene og forskriftene. Også avgjørelser og uttalelser fra Kommisjonen vil kunne ha en viss betydning.

I Norge blir også praksis fra Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) vektlagt i ikke ubetydelig grad. KOFA er et uavhengig statlig organ som avgir rådgivende uttalelser om påståtte brudd på anskaffelsesreglene. Nemnda ble etablert 1. januar 2003 og er opprettet i medhold av LOA § 11. Virksomheten er nærmere regulert i forskrift om klagenemnd for offentlige anskaffelser³. KOFA består av en nemnd på 10 medlemmer og et sekretariat. Nemndas leder er tidligere høyesterettsdommer Georg Fredrik Rieber-Mohn, mens de øvrige medlemmene er enten advokater, dommere eller professorer. I hver enkelt sak deltar tre nemndsmedlemmer (eventuelt fem medlemmer i saker av særlig prinsipiell betydning).

---

3 FOR-2002-11-15-1288.

Den rettskildemessige betydningen av KOFAs avgjørelser må antas å være begrenset. Avgjørelsene er imidlertid vist til en rekke ganger av domstolene, også av Høyesterett, uten at spørsmålet har vært problematisert. I noen saker har det vært vist til KOFAs uttalelser til støtte for avgjørelsen, men det er også mange eksempler på at domstolene kommer til motsatt konklusjon. Det viktigste synes således å være argumentasjonens overbevisningskraft, snarere enn at avgjørelsene tillegges vekt som sådan.

1.3 Forsyningsforskriften og forsvarsanskaffelser

Forskrift av 12. august 2016 nr. 975 om innkjøpsregler i forsyningssektorene (FOR) inneholder særlig regler for forsyningssektoren. Regelverket her er noe mer liberalt enn i såkalt klassisk sektor (regulert av FOA), blant annet er det alltid adgang til å bruke konkurranse med forhandling. Etter at de nye anskaffelsesreglene trådte i kraft, er imidlertid forskjellen vesentlig mindre enn tidligere. Forsyningsforskriften behandles ikke nærmere i det følgende.

EUs direktiv for forsvars- og sikkerhetsanskaffelser fra 2011 ble implementert i norsk rett med virkning fra 1. januar 2014.⁴ Direktivet har til formål å etablere en ny europeisk lovgivingsramme for inngåelse av sensitive offentlige kontrakter på forsvars- og sikkerhetsområdet, herunder etablere et effektivt europeisk marked for forsvarsmateriell. Direktivet bygger i stor grad på direktiv 2004/18/EF (det tidligere direktivet for klassisk sektor), men inneholder visse særbestemmelser som er ment å ivareta de behov som gjør seg gjeldende på forsvars- og sikkerhetsområdet. Som i forsyningssektoren er derfor terskelverdiene høyere, og det er alltid adgang til

---

4 Europaparlamentets og rådets direktiv 2009/81/EF om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser.

å bruke prosedyren konkurranse med forhandling. Det er videre særbestemmelser om vektlegging av forsyningssikkerhet og beskyttelse av sensitiv informasjon og adgang til å bruke rammeavtaler av lengre varighet (7 år mot 4 år i klassisk sektor). Forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser (FOR-2103-10-04-1185) behandles ikke nærmere i det følgende.

1.4 Regelrevisjon i EU og nasjonalt

Anskaffelsesreglene kritiseres jevnlig for å være kompliserte, lite fleksible og kostnadskrevende å følge. Kritikken kommer særlig fra oppdragsgivere, men også sett fra leverandørsiden kan det være uforholdsmessig store kostnader forbundet med deltakelse i konkurranser. Blant annet på bakgrunn av dette ble det i 2014 vedtatt nye direktiver i EU, med implementeringsfrist i april 2016. Det pågikk samtidig et nasjonalt arbeid for å forenkle reglene som gjelder under EØS-terskelverdiene (dvs. i FOA del II), som kulminerte i NOU 2014: 4 Enklere regler – bedre anskaffelser. Samlet har dette gitt et helt nytt anskaffelsesregelverk, med virkning fra 1. januar 2017.

Anskaffelsesforskriften implementerer EU-reglene i del III og fastlegger et nasjonalt regelverk i del II. Dette regelverket kommer grovt sett til anvendelse ved anskaffelser fra NOK 1.100 000 og opp til EØS-terskelverdiene (nærmere nedenfor). Det nasjonale regelverket er en god del enklere og mindre detaljert enn reglene i FOA del III. Den viktigste forskjellen er at det i del II kun gjelder én konkurranseform, tilbudskonkurranse. Dette ligner på konkurranse med forhandling, men slik at oppdragsgiver ikke behøver å bestemme seg for om det skal forhandles før tilbudene er innkommet, og da står svært fritt mht. i hvilken grad det skal forhandles eller for eksempel bare foretas visse avklaringer.